

Lausunto 15.11.2022

Diaarinumero: VN/29409/2022

Elintarviketeollisuusliitto ry:n lausunto luonnoksesta Valtioneuvoston asetukseksi varautumissuunnitelmaan sisällytettävästä sähkönkäyttöpaikkojen etusijajärjestyksestä

Elintarviketeollisuusliitto ry (ETL) kiittää mahdollisuudesta lausua ja toteaa, että asetuksen on oltava sovellettavissa niin poikkeusolojen tilanteessa kuin normaaliolojen sähköpulatilanteita ajatellen.

Koko elintarvikehuoltoketju otettava huomioon

ETL katsoo, ettei asetusluonnos ota riittävässä määrin huomioon huoltovarmuudelle kriittistä elintarvikealaa ajatellen erityisesti tulevien kuukausien mahdollisia sähköpulasta johtuvia keskeytyksiä. Mikäli asetukseen ja sitä koskevaan muistioon ei tehdä muutoksia, uhkana on, että sähkön saannista riippuvainen ala kärsii merkittäviä vahinkoja, jotka vaikuttavat maan elintarvikehuoltoon kielteisesti.

Lisäksi on oleellista tarkastella koko elintarvikehuollonketjua alkutuotannosta, teollisuuden ja kaupan kautta kuluttajalle. ETL painottaa koko elintarvikeketjun (kriittisten yritysten) sähkönsaannin turvaamista, jotta koko digitaalinen tilaus-toimitus-laskutus-maksamisprosessi saadaan varmistettua. Näin myös varmistetaan elintarvikemarkkinoiden häiriötön toiminta ja ennaltaehkäistään hamstrauksesta syntyvien pulatilanteiden syntyä. Asetusluonnos ei tunnista tätä riittävässä määrin.

Elintarviketeollisuuden merkitys on tunnistettu huoltovarmuuskeskuksen voimatalouspoolin laatimassa ohjeistuksessa yleiseksi sähkönkäyttäjien tärkeysluokitukseksi (2018) sekä EU tasolla elintarvikeala on nostettu kriittiseksi esimerkiksi CER-direktiivissä. Asetusluonnoksessa tai sen 3 §:ä koskevassa perustelumuongissa elintarviketuotantoa ei ole kuitenkaan erikseen mainittu, vaikka se on nostettu 1 §:n perusteluissa esiin esimerkkinä kriittisistä palveluista ja tuotannosta perustuen tuoreeseen huoltovarmuusselontekoon.

Ruokaketju riippuvainen sähköstä - ennakoitavuus keskeistä

Elintarvikkeita jalostava elintarviketeollisuus on erityisen riippuvainen erilaisista energiamuodoista ja sähköä käyttävät kaikki yritykset. Lyhytkin sähkökatko aiheuttaa elintarviketeollisuudessa välittömästi hävikkiä ja ruokaerien pilaantumista, tuote-erien pienenemistä ja vaikutuksia koko elintarvikealan arvoketjuun. Osa tuotannosta voi olla sellaista, että niitä ei tehdä varastoon, joten keskeytymätön sähkönsaanti on huoltovarmuuden kannalta tarpeellista (esimerkiksi rehut).

Lisäksi osan alan yritysten vastuulla on myös tuotantoeläinten hyvinvointi, joka edellyttää liha- ja maitotuotannon toimitusketjulta sähkönsaatavuuden varmistamista. Ruokaketjun eri sektorien osalta priorisointi on oltava erityisesti eläinperäisten elintarvikkeiden (liha, maito) jalostamisen sähköjakelun turvaamisessa, jotka ovat helposti pilaantuvia ja valmistus on prosessiluonteista. Elintarviketeollisuudessa myös keräily- ja jakelutoiminta on kriittistä toimintaa koko ketjun toimivuuden kannalta. Tuotannon keskeytyminen tai vähentyminen Suomessa voi lisätä riskiä elintarvikkeiden tuonnista ulkomailla.

Yritysten toiminnan suunnittelun kannalta tiedon saaminen mahdollisista sähkökatkoista riittävän ajoissa on kriittistä alan yrityksille. Elintarvikealan toimitusketjun ohjaamisen kannalta ennakkotietoa mahdollisista toimituskatkoista tarvittaisiin minimissään kaksi (2) vuorokautta ennen puhuttaessa

Elintarviketeollisuusliitto ry

Pasilankatu 2, PL 115, 00241 Helsinki
Puhelin (09) 148 871 • Fax (09) 1488 7201
Y-tunnus 0201092-3 • Kotipaikka Helsinki

Finlands Livsmedelsindustriförbund

Pasilankatu 2, PB 115, 00241 Helsingfors
Telefon (09) 148 871 • Fax (09) 1488 7201
etl@etl.fi • www.etl.fi

Finnish Food and Drink Industries' Federation

Pasilankatu 2, P.O. Box 115, FI-00241 Helsinki
Telephone +358 9 148 871 • Fax +358 9 1488 7201
etl@etl.fi • www.etl.fi

eläinperäisestä tuotannosta (liha, maito). Ennakoimattomat katkot aiheuttavat merkittäviä kustannuksia alan yritykselle. Katkoista aiheutuvat ongelmat eivät aiheudu vain tuotantoprosessien keskeytymisestä, vaan myös niiden uudelleen käynnistämisestä sekä tuoteturvallisuuden takaamista katkon jälkeen. Riskinä ovat myös kone- ja laiterikot.

Tilannekuva haltuun päätöksenteon tueksi

Muistiossa todetaan kategorisesti, että varautuminen on yritysten vastuulla. Lainsäädännössä on tiettyissä tapauksissa annettu eräille aloille velvoite varautua häiriöihin, mutta varautuminen on myös yritysten omista lähtökohdista lähtevää toimintaa. Yritysten on erittäin tärkeää tietää, mikä on voimassaoleva tulkinta yrityksen varautumisvastuun laajuudesta omasta sähköhuollostaan, koska asetusluonnoksessa ehdotettu lista kriittisistä käyttöpaikoista on todella lyhyt. Tulkinnan peruste olisi hyvä tuoda myös ilmi.

Valtionneuvoston päätöksenteon tueksi on tarpeen ajantasainen tieto siitä, mikä on varautumisen todellinen tila huoltovarmuuskriittisillä aloilla, mikäli toimitaan asetusluonnoksen mukaisesti. Varautumista akuuttiin tilanteeseen vaikeuttaa elintarvikesektorilla se, että lupamenettelyt eivät mahdollista nopeasti tehtäviä, tilapäisiä muutoksia käytettäviin energiamuotoihin. Mikäli yrityskehityksessä varautumisen tila tosiasiallisesti poikkeaa merkittävästi siitä, että yritykset olisivat varautuneet sähkökatkojen vaikutuksiin tuotantoon esimerkiksi varavoiman avulla, tämä tulisi ottaa huomioon asetuksen sisällössä koskien huoltovarmuuden kannalta tärkeitä aloja. Elinkeinoelämän keskusliiton lokakuun yrityskyselyn mukaan yritykset ovat heikosti varautuneita sähkökatkoihin.

Muistiossa todetaan, että asetusta laadittaessa ei ole ollut käytettävissä tietoa paikallisten verkkoyhtiöiden suunnitelmista, kuinka priorisointi tehdään. Tämä tieto olisi kuitenkin olennaista virkavalmistelun kannalta, jotta voidaan arvioida sitä, millaiseksi vaikutuksia mahdollisessa sähköpulaatilanteissa syntyy yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin. Lisäksi on otettava huomioon se, että aiemmissa selvityksessä (Huoltovarmuuskeskus 2021) on todettu, ettei verkonhaltijoilla ole välttämättä itse asiassa tietoa keskeytyskriittisistä toiminnosta omalla alueellaan.

Sähkökäyttöpaikkojen etusijajärjestystä täsmennettävä

Asetusluonnoksessa ehdotetaan priorisointia kolmeen luokkaan – 2 §:n mukaiset kriittiset sähkökäyttöpaikat ja 3 §:n mukaiset kaksi luokkaa keskeytyksen ajallisen keston mukaan.

Tämä on mielestämme liian suppea jaottelu, eikä luokittelu ole riittävän selkeä ja konkreettinen ohjaamaan käytännön työtä verkkoyhtiöissä.

Elinkeinoelämän toimintakyvyn varmistaminen on mainittu esityksen tavoitteissa. Kuitenkaan elinkeinoelämän kriittisiä kohteita ei ole otettu ehdotuksen 2 §:n listalle muutamia harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta. Emme sen vuoksi voi kannattaa esitystä.

Mielestämme 2 §:n listalle tulisi lisätä elintarvikeketjun (alkutuotanto, elintarviketeollisuus) ja päivittäistavara-kaupan kriittiset kohteet samaan tapaan kun on nostettu muita elinkeinoelämän kannalta kriittisiä toimintoja.

Asetuksen 3 §:n mukainen jako muiden sähkökäyttöpaikkojen etusijajärjestyksestä kahteen jää mielestämme liian yleiselle tasolle, jotta se ohjaisi riittävästi verkonhaltijoiden toimintaa paikallisella

tasolla. Lisäksi asetuksessa ei määritellä lyhyen tai pitkän katkon pituutta, millä on verkkoyhtiöiden asiakkaiden kannalta iso merkitys.

Asetuksen 3 §:n 1 momenttia selkeyttäisi se, että muiden sähkökäyttöpaikkojen etusijajärjestyksessä keskeytyskriittisyyden määrittelyssä käytettävistä yleisistä kriteereistä säädettäisiin myös siinä kuten 2 § 1 momentissa (esimerkiksi elinkeinoelämän toimintakyvyn varmistaminen sekä sen arviointi, onko jo lyhytaikaisella keskeytyksellä merkitystä sähkökäyttöpaikan kannalta sekä mitkä ovat sähkökäyttöpaikan mahdollisuudet varautua sähkönjakelun keskeytyksiin omalla varavoimalla tai muutoin). Elintarvikkeiden jalostuksen toimivuudella on yhteiskunnan toimintakyvyn varmistamisessa oleellinen merkitys.

Lisäksi asetuksen 3 §:ä selkeyttäisi se, että asetuksessa esitettäisiin valmiit luokat, mihin erilaiset sähkökäyttöpaikat on luokiteltava kuten on esimerkiksi hahmoteltu Huoltovarmuuskeskuksen sähkökäyttöpaikkojen priorisointia koskevassa selvityksessä (2021).

Elintarviketeollisuus katsoo, että asetuksessa pykälän tasolle tulisi nostaa ei tyhjentävään -luetteloon esimerkkinä 3 §:n pykälän perusteluissa mainittuja tärkeiksi katsottuja yhteiskunnan aloja sisältäen elintarviketeollisuus muun elintarvikeketjun ohelle, jotka on mainittu perusteluissa (maatalous, kauppa).

Tämä mahdollistaisi erilaisten elinkeinoelämän kriittisten toimijoiden huomioimisen riittävällä tarkkuudella. Näin voidaan paremmin varmistua, että samankaltaisia yhteiskunnalle elintärkeitä toimintoja käsitellä yhtäläisin perustein maan eri osissa. Elintarvikkeiden jalostuksen toimivuudella on yhteiskunnan toimintakyvyn varmistamisessa oleellinen merkitys.

Varautumissuunnitelmasta asiakkaille tietoa

Asetukseen 4 §:än olisi perusteltua lisätä momentti siitä, että sähkökäyttöpaikalla tulisi olla mahdollisuus varmistaa, että kriittisyysluokitus joko 2 tai 3 §:n mukaisesti on tehty oikein, jos jakeluverkonhaltija ei asiakkaalle tällaista ilmoitusta ole tehnyt. Näin voidaan kehittää vuoropuhelua ja varmistaa, että verkonhaltijalla on riittävät tiedot varautumissuunnitelman laatimiseksi.

ETL ehdottaa asetuksen 4 § lisättäväksi uusi 3 momentti seuraavasti:

Asiakkaalla on oikeus saada tieto käyttöpaikkansa 2 § tai 3 § mukaisesta luokituksesta verkonhaltijan varautumissuunnitelmassa ja oikeus käynnistää keskustelu luokituksesta.

Elintarviketeollisuusliitto katsoo, että 3 §:n ryhmien osalta tulisi edellyttää nopeampaa aikataulua varautumissuunnitelman päivittämisen osalta kuten 2 §:n osalta tehdään. Niiden osalta päivittäminen tulisi tehdä myös tulevaa talvea ajatellen, jotta yritykset kykenevät oman toiminnan suunnittelussa varautumaan paremmin mahdolliseen sähköpulatilanteeseen.

Lisätietoja:

Johtaja Jukka Ihanus, 050 463 9929, jukka.ihanus@etl.fi